

Din perimetrul orașului București provin trei mici acumulări alcătuite din imitații după șilingii polono-suedezi, care s-au bătut în număr mare și în atelierul de la Suceava. La Muzeul Național de Istorie a României se păstrează un lot de 37 de “falsuri Dabija”, din Colecția Saint Georges. Monedele reprezintă o parte din tezaurul de 60 de astfel de piese, descoperit în 1942, în București, pe strada I.Gh. Duca, astăzi Căderea Bastiliei. Conform mențiunilor de pe plicurile originale, Saint Georges a achiziționat monedele de la colonelul Levezeanu (35 exemplare) și de la inginerul Eftimiu din Copșa Mică (2 exemplare).

Tot la Cabinetul Numismatic al Muzeului Național se află doi șilingi cu efigia lui Istrate Dabija, piese transferate de la Muzeul Municipiului București, unde figurau ca făcând parte “din tezaurul București”. La aceste descoperiri se adaugă încă 30 de monede de același fel, aflate la Cabinetul Numismatic al Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan” din București, despre care o notă a lui V. Canarache afirma că au fost găsite în 1921 pe “str. Stindardului, colț cu str. Dealului, cârciuma Chiriac”, de Alexandru Dalmastru, domiciliat în Str. Ghiță Ciupitu nr. 8¹.

Dorim să facem cunoscute aceste mici tezaure, în primul rând pentru importanța lor istorică - fiind printre puținele descoperiri de acest fel la sud de Carpați² - cât și pentru completarea emisiunilor

---

¹ Informațiile sunt conținute de Nota de inventar nr. 669, nedată, semnată V. Canarache. Mulțumesc și pe această cale colegului Eugen Nicolae, șeful Cabinetului Numismatic, pentru amabilitatea cu care mi-a pus la dispoziție datele necesare.

² Menționăm cele câteva descoperiri de “falsuri Dabija” din Muntenia cunoscute până la această dată: **1. București**, str. Căderea Bastiliei – tezaur alcătuit din 60 de “falsuri Dabija”, considerate a fi executate la Snagov, Iliescu 1960, p. 320, nr. 13. **2. Localitate necunoscută din județul Dolj** – tezaur de șilingi originali și falsificați, descoperit în împrejurări necunoscute, *ibidem*, nr. 14. **3. Snagov**, jud. Ilfov, în timpul săpăturilor arheologice din anul 1933, într-o groapă din apropierea temeliei chiliilor, la sud de biserică; s-a descoperit o fâșie pe care apar trei monede ștanțate, păstrate parțial, cu imitații după schillingii suedezi cu stema orașului Riga, de la Gustav Adolf (1611-1632) și resturi de tablă rezultate în urma decupării unor monede, Rosetti 1935-1942, p. 150-152; Iliescu 1942, p. 80; *Idem*, 1960, p. 320, nr. 12.

de acest fel cunoscute³.

Ne vom opri la început asupra descoperirii din str. Stindardului, care ne este cunoscută doar din notița amintită a lui V. Canarache. Astfel, printre piesele din fondul vechi al muzeului, într-o cutie de carton, s-a găsit o notă nesemnată, datată 1.VII.1921, care specifică: *“Incontriera Ugo mecanic din str. Ghiță Ciupitu nr. 8 donează Muzeului monedele alăturate, care au fost găsite de Alexandru Dalmastru din str. Ghiță Ciupitu nr. 8. Locul unde au fost găsite urmează să-l comunice ulterior”*. Alături se afla o altă însemnare, scrisă cu creionul: *“str. Stindardului, colț cu str. Dealului, cîrciuma Chirică”*, precum și nota provizorie de inventar *“96/949: circa 20 AE medievale”*.

Monedele erau șilingi suedezi devalorizați, puternic oxidați, care se lipiseră formând un mic “bulgăre”, ce nu s-au putut desface deoarece, prin acționare mecanică, riscau să se distrugă în totalitate. S-a reușit totuși să se reconstituie 30 monede, la prima identificare emisiuni Gustav al II-lea Adolf (1614-1632) și Christina (1632-1654), deci data *post quem* pentru tezaur este ultimul an de domnie al Christinei, adică 1654. Putem considera monedele ca făcând parte din “producția” de falsuri executate la Suceava, sau o parte din nenumăratele emisiuni devalorizate de aramă emise în atelierele Coroanei de către Suedia, Polonia, sau de statele din jurul Poloniei în secolul al XVII-lea, pe durata conflictelor polono-suedeze, ruso-suedeze, ruso-poloneze, polono-otomane. Fără a avea o descriere a lor, înclinăm să datăm șilingii anterior domniei lui Dabija, deci să-i atribuim mai degrabă unor ateliere din afara Moldovei.

Ne oprim în continuare asupra celor 37 piese din Colecția Saint Georges, un fragment din tezaurul descoperit în 1942 în str. Căderea Bastiliei (fostă I. Gh. Duca), toate imitații după șilingi polono-suedezi.

Primele piese sunt 18 imitații după solidus emis de Ioan Cazimir (1648-1668) în **1652**, pentru Lituania (nr. 1-18), pe avers cu monograma regelui încoronată, iar pe revers cu imaginea călărețului lituanian (pogon) și cu o floare de crin (de același tip) sub cal (doar la nr. 2 diferită). Toate monedele din această categorie sunt de tip HC I 2360 (piesă din bronz menționată în catalog drept fals de epocă după

---

³ Monedele emise de Istrate Dabija au fost, în general, “ocolite” de studiile numismatice. Amintim câteva din cele mai importante lucrări dedicate acestui subiect: Moisil 1915; Țabrea 1938; Iliescu 1960; Stoide 1964; Știrbu 1980; Sköld 1990. Dintre lucrările străine cu referiri la monedele lui Dabija amintim: Hutten-Czapski, I-II, 1957; Platbärzdis 1968; Wahlstedt 1928; Mikolajczyk 1979, precum și Catalogul monedelor și bancnotelor românești (MBR).

solidus Lituania) - fiind identice cu acest tip, ca reprezentări avers/revers și legende. Ne punem întrebarea dacă piesele sunt falsuri moldovenești sau falsuri de epocă Ioan Cazimir, menționate mai sus.

Exemplarele sunt uzate, șterse, perforate, fragmentare. Câteva sunt bătute defectuos (șase din 18): la două dintre ele sunt vizibile mici porțiuni din moneda imprimată alături (cerc perlat și câte o literă din legendă), iar la una din piese (nr. 18) pentru ambele fețe s-a folosit ștanța de revers. Diametrul monedelor este 15 mm, greutatea între 0,11-0,42 g (excepție face ultima monedă, care are 0,84 g), variațiile datorându-se uzurii.

Următoarele două exemplare (nr. 19-20) sunt imitații după solidus bătut de Christina (1632-1654) pentru Riga, în **1642** (tip HC I 4391). Moneda nr. 19 este puternic descentrată; cea de a doua (nr. 20), este aproape ilizibilă, încadrând-o cu mare greutate. Numărul extrem de mic de falsuri după monedele Cristinei, din acest lot, nu ne permite atribuirea lor atelierului de la Suceava sau celui de la Riga.

Restul pieselor (17 exemplare, nr. 21-37), sunt imitații după solidus emis de Friedrich Wilhelm (1648-1668) pentru Prusia, în **1653** (tip HC I 5454); au pe avers vulturul Prusiei pe piept cu litera G, iar pe revers monograma regelui. Monedele sunt într-o stare de conservare precară, descentrate, șterse, perforate, rupte, tăiate neglijent; la una din piese (nr. 22) este vizibilă o porțiune din moneda alăturată. Pe reversul câtorva monede apar cifrele 6 și 5, posibil ultimele cifre din anul 1665; în acest caz pot fi datate 1665 *post quem* și atribuite lui Dabija sau urmașului său. Observația poate confirma baterea îndelungată a acestor monede devalorizate falsificate, amintită de documentele și relatările de epocă, în mod sigur până prin anul 1672⁴.

Greutatea pieselor din această grupă, este variabilă (între 0,17-0,51 g), datorându-se degradării și execuției neglijente.

Piesele nu se regăsesc în MBR⁵, totuși am făcut trimiteri la

---

⁴ Amintim: relatarea contelui austriac Franz Kinski din martie 1668 despre plângerea Poloniei la Poartă împotriva domnului Moldovei (Iliaș Alexandru) care bătea monede “rele” cu stema și legenda poloneză; Iorga 1905-1906, p. 508; menționarea lui “Alexandru bănariul domnesc” într-un hrisov din 1670 și două rapoarte consulare franceze din 1672, care vorbesc despre falsificarea unor monede străine, mai ales lei olandezi, ale căror matrițe s-au găsit asupra domnului (Duca Vodă), Hurmuzaki, XVI, p. 9-10, nr. XX-XXI, la Iliescu, 1960, p. 316. “Solizii valahi” crează probleme Poloniei și în 1690, când sunt amintiți în discursul episcopului de Culm, Olszewski, care îi situa alături de cei de Riga, ca fiind “o pacoste” pentru regatul Poloniei, estimând numărul celor aflați încă în circulație la 10 milioane; Iliescu 1960, p. 317 și nota 1.

⁵ MBR, p. 93-102.

catalog pentru tipul general. În stadiul actual al cercetării acestor emisiuni devalorizate (emise nu numai la Suceava, ci și în alte ateliere din țările vecine, începând cu mult timp înainte de domnia lui Istrate Dabija), nu putem afirma cu siguranță dacă piesele din acest fragment din tezaurul București sunt bătute în Moldova sau nu (imitațiile după solidus lituanian Ioan Cazimir 1653 sunt cu siguranță falsuri de epocă poloneze bătute la Vilna).

Am lăsat la urmă cei doi șilingi cu efigia lui Dabija, cele mai importante monede din prezentarea noastră (cat. 38-39). După reprezentarea de pe avers, conform clasificării făcute de Constanța Știrbu emisiunilor originale ale acestui emitent, piesele se încadrează tipului I și II⁶: <domnitorul> este reprezentat călare spre dreapta, cu capul descoperit, fără barbă. Prima piesă (tipul I, cat. 38) nu prezintă nici un semn monetar sub cal; la cea de-a doua (tip II) este amplasată sub cal stema Moldovei - capul de bour heraldic. După reprezentările de pe revers, ambele piese aparțin tipului III MBR (monogramă în câmp): pe prima piesă (tip I Av, cat. 38) este dispusă monograma **V** cu punct în centru (MBR 828), pe cea de-a doua (cat. 39), monograma **C** cu punct între brațe și în centrul acesteia o altă monogramă **C**, mai mică (MBR 834).

Ambele piese sunt bătute neglijent - sunt foarte descentrate (la nr. 39 și o ușoară dublă frapă la legenda de pe avers). Legendele sunt în limba latină; numele emitentului - Istrate Dabija - este redat diferit: DM [Istrati..], prima monedă (tip I Av, cat. 38); Iohan Istrati., a doua (tip II Av, cat. 39).

Cea de-a doua monedă (cat. 39) este o piesă hibridă (tip MBR 834 pentru monogramă, MBR 835 pentru legendă). La această piesă reversul pare o imitație a unui solidus Christina pentru Riga.

Pe revers, anul este redat incomplet; la moneda nr. 38 sunt vizibile trei cifre - **168**; la moneda nr 39, din păcate, sunt vizibile doar primele două cifre, **1** și **6**. Putem face diverse speculații cu privire la anul de batere; poate fi 1668 sau oricare altul între 1680 și 1689, după cum poate fi o gravare întâmplătoare a cifrelor. Considerând data înscrisă pe monede reală, înseamnă că șilingii cu numele lui Dabija s-au bătut și după moartea lui, împreună cu cei suedezo-polonezi. În stadiul actual al cercetării și referindu-ne doar la aceste două monede, nu ne putem pronunța cu privire la data exactă a anului lor de batere.

Interesul deosebit prezentat de aceste tezaure constă în faptul că s-au descoperit în Muntenia, chiar la București, atestând circulația acestor falsuri (împreună cu monede originale cu efigie) și în afara

---

⁶ Știrbu 1980, p. 81.

Moldovei, pe o arie destul de largă - Polonia, Dobrogea, Țara Românească⁷. Pătrunderea lor poate fi legată de comerțul de graniță specific țărilor române, de comerțul cu sare practicat de Moldova în diferite epoci spre vămile sud dunărene⁸, sau de comerțul îndreptat spre Constantinopol, comun ambelor țări române.

Nu este de neglijat nici ipoteza falsificării unor astfel de monede, în aceeași perioadă și la sud de Carpați, la mănăstirea Snagov, nu departe de București, deși noi nu înclinăm spre această ipoteză⁹. După părerea noastră, într-o astfel de situație cantitatea de monede și frecvența descoperirilor de acest fel din Muntenia ar fi fost mai mare. Falsurile s-ar fi răspândit în țările din jur, ar fi fost prezente

---

⁷ Menționăm câteva tezaure ce conțin astfel de piese: **Baia**, jud. Suceava, descoperire încă inedită, alcătuită din cca. opt monede – imitații după șilingi polono-lituanieni și suedezi, descoperite în 1931 lângă Biserica Albă din localitate; Iliescu 1960, p. 320, nr. 3; **București**, tezaur alcătuit din 60 falsuri după șilingi polono-suedezi din Colecția Saint-Georges, menționați de acesta în 1942 ca fiind descoperiți pe strada I.Gh. Duca (astăzi Căderea Bastiliei), *Ibidem*, nr. 13; **Ciopleni**, Rep. Moldova, tezaur inedit format din câteva sute de monede de secol XVI-XVII, în mare parte falsuri executate la Suceava, printre care se află și monede cu efigia lui Dabija precum și un șiling emis de Mihnea al III-lea Radu, voievodul muntean; *Ibidem*, nr. 11; **Darabani**, jud. Botoșani, tezaur descoperit în 1924, alcătuit din 4.698 (cca. nouă kg.) șilingi polonezi Ioan Cazimir, în mare parte falsuri sucevene, Moisil 1926, p. 17, nr. 115 și Iliescu 1960, p. 319, nr. 4; **Iași**, jud. Iași, tezaur descoperit în 1914, în coșul unei sobe din vechiul Palat domnesc, în timpul lucrărilor de restaurare. Monedele, lipite între ele, formau un bulgăre de 15 kg, Moisil 1914, p. 56, nr. 45 și *Idem*, 1915, p. 69-70; Iliescu 1960, p. 319, nr. 5; **Lehăceni**, Rep. Ucraina, tezaur descoperit în 1937, alcătuit din imitații după șilingi și groși polonezi, oboli de Teschen, bătuți la Suceava sau într-o monetărie necunoscută; Țabrea 1938, p. 83 și *Idem*, 1940, p. 192, Iliescu 1960, nr. 9; **Localitate necunoscută din județul Dolj**, tezaur format din șilingi polono-suedezi, originali și falsificați, descoperit în împrejurări necunoscute, Iliescu, *Ibidem*, nr. 14; **Pașcani**, jud. Iași, tezaur descoperit în jurul anului 1933, alcătuit din șilingi falsificați de Dabija, neprecizați, Rosetti 1935-1942, p. 152, Iliescu 1960, nr. 6; **Piatra Neamț**, jud. Neamț, un șiling fals Christina, descoperit în 1954, în timpul săpăturilor arheologice, Mătasă 1955, p. 823, 837; **Scăienii de Jos**, Rep. Moldova, tezaur de șilingi falși emiși de Dabija, Țabrea 1942, p. 39; **Suceava**, tezaur descoperit în 1913, alcătuit din cca. 2.000 piese, șilingi cu efigia lui Dabija, șilingi emiși de Mihnea al III-lea Radu, falsuri Dabija după șilingi polono-suedezi și prusieni, Moisil 1914, p. 24-25, 36 și *Idem*, 1915, p. 69, 73-76, Sion 1914, p. 49-55, Severeanu 1923, p. 103-109. În această localitate s-au descoperit izolat diferite monede falsificate de Dabija, cu ocazia săpăturilor arheologice, vezi Iliescu 1960, nr. 2; **Vasilău**, Rep. Ucraina, tezaur de cca 200 șilingi polono-suedezi și prusieni, falsificați, descoperit în 1911 în cimitirul satului, Clain 1934, p. 18, 20-21, 23.

⁸ Pentru acest aspect vezi și Pârvan 2003, p. 331.

⁹ Ipoteză care poate fi susținută de plăcuța de bronz imprimată cu imitații după șilingi suedezi Gustav al II-lea Adolf și resturi monetare descoperite lângă zidul Mănăstirii Snagov, descoperite de Dinu V. Rosetti 1935-1942.

în număr mare și la sud de Dunăre, unde ar fi stânjenit circulația monetară, ar fi fost cu siguranță semnalate de documente. Populația și autoritățile ar fi protestat, așa cum s-a întâmplat de atâtea ori în cazul Poloniei; Poarta ar fi reacționat, cum s-a întâmplat în vremea lui Duca Vodă, acuzat și prins cu matrițe pentru falsificarea talerilor leu, care au creat probleme circulației monetare în Imperiul otoman.

În schimb despre falsificarea acestor monede în Moldova informațiile sunt numeroase. Astfel, șilingii/solidi sunt menționați ca monede mărunte în circulația monetară din Moldova, încă din prima jumătate a secolului al XVII-lea; pe la mijlocul secolului mergeau *“doi la un ban unguresc”*¹⁰. Cronicile moldovenești amintesc existența activității monetare la Suceava, în vremea lui Dabija (*“Făcut-au Dabija-Vodă și bănărie de bani de aramă la Suceava”*¹¹), precum și falsificarea pe scară largă a șilingilor. Astfel, Nicolae Muste, vorbind despre Alexandru Iliaș, succesorul lui Dabija, spune: *“Era bănărie în cetatea Sucevei, care era dela Dabija-Vodă și făcea șalăi de aramă, carii aice în țară înblau, patru șalăi la un ban bun”*¹². Documentele amintesc și pe cei care au lucrat în atelierul de la Suceava, un “Enache Zlătariu” (fiul lui Gheorghiță Zlătariul) care a fost “bănariu” lui Dabija¹³ și un “Alexandru bănariu domnesc”, în a doua domnie a lui Duca Vodă (anul 1670)¹⁴.

Informații precise avem și din izvoare străine: afirmația cronicarului polon Ioan Chrisostom Pasek, conform căreia, în 1662 *“...au fost aduși de unii supuși poloni șilingi (șalăi) moldovenești în Polonia și s-a dat pentru ei peste graniță atâtea monede de aur și argint.....încât...acei șilingi moldovenești au provocat o mare sărăcie, desperare și crude ucideri între oameni. Începând de la Liov se ucideau pentru ei la iarmaroace, dar apoi au trecut din Polonia Mică în cea Mare și au ocupat toate orașele mari, neoprindu-se până la râul Oder și la Marea Baltică, ca niște lăcuste înfiorătoare”*¹⁵; cea a unui alt cronicar din epocă, pan Zaluski, cum că pe vremea aceea circulau în Polonia vreo 10 milioane de șilingi moldovenești și de

---

¹⁰ Episcopul Bandini, în trecere prin țările române, amintește această monedă; V. A. Urechia, *Codicele Bandinus*, p. 310, AAR, XVI, la Moisil 1915, p. 58, nota 1.

¹¹ Kogălniceanu, *Letopisește*, II, p. 3.

¹² *Ibidem*, III, p. 6, redă afirmațiile lui Nicolae Costin despre spusele lui Nicolae Muste.

¹³ Iorga, *Studii și documente*, III, p. 20, nr. I.

¹⁴ Despre bănarii moldoveni care au executat astfel de monede, pe larg la Stoide 1964.

¹⁵ Moisil 1915, p. 60, nota 1 și Țabrea 1938, p. 70 și nota 4, care au preluat referirea și textul de la Panaitescu 1933-1934, p. 129-130. Referirea sintetizează tot ce au însemnat falsurile moldovenești, sau altfel spus “fenomenul Dabija”.

Riga¹⁶, precum și relatarea trimisului austriac Kinsky, despre plângerea adresată Porții de către polonezi, la 1667, contra domnului moldovean [Alexandru Iliăș] *”care a bătut bani răi cu numele și stema Poloniei”*¹⁷. Invazia de monede falsificate din Moldova a creat probleme atât de mari, încât în 1664 Dieta din Halici a cerut deputaților să nu permită *”aducerea șilingilor moldovenești, căci aceasta ar fi ultima pierzanie și sărăcire a Republicii”*, comparându-i cu o adevărată epidemie pentru regat. Se cerea, de asemenea, emiterea unei legi *”împotriva celor ce vor deschide porțile țării pentru asemenea șilingi și acei ce îi vor transporta sau aduce, să fie aduși în fața tribunalelor Coroanei, în procese fiscale cu pedeapsă, ca mari defraudatori....să fie observați cu atenție negustorii cari, acolo în Moldova, ard potasă, prin care mijloc se face baterea acelor șilingi...”*¹⁸.

Îngrijorarea autorităților poloneze era explicabilă; avalanșa de falsuri moldovenești agrava la maximum haosul monetar care dura de mai mulți ani, crescând progresiv odată cu începutul conflictelor cu suedezi, apoi cu rușii, brandenburghezii, turcii, fenomenul întinzându-se pe o perioadă îndelungată (1621-1672). În acest interval se situează și perioada, confirmată de documente și descoperiri, în care a funcționat atelierul de la Suceava. Falsurile executate în monetăria de la Suceava s-au alăturat monedelor devalorizate care au inundat piața europeană centrală în timpul confruntărilor armate dintre Suedia și Polonia. Astfel, după ce Suedia a ocupat Livonia (1617), Riga (1621) și Elbing (1626), s-au bătut în aceste ateliere șilingi falsificați în cantitate foarte mare, din 1621 până în 1636, șilingi care au invadat Polonia, ajungând și creând neplăceri financiare și în Ungaria, Moldova și chiar Raguza¹⁹.

În 1627 Coroana poloneză a încercat reglementarea circulației monetare, interzicând baterea monedelor mărunte din bronz și introducerea în țară a monedelor străine false. Măsura a fost respectată de Vladislav al IV-lea (1632-1648) și de Ioan Cazimir (1648-1668), la începutul domniei. În acest interval, lipsa de monedă mărunță era suplinită de șilingii suedezi falsificați, bătuți fără

---

¹⁶ Țabrea 1938, p. 71 și nota 5.

¹⁷ *Ibidem*, p. 87 și nota 77.

¹⁸ Akte Grodzkie i Ziemskie, XXIV, p. 204-205, la Panaitescu 1934-1935, p. 131.

¹⁹ Astfel de monede s-au bătut în Polonia și în afara ei – “șilingul fals called Klepacze”, între 1667-1669, sau “șilingul livonian oficial emis de monetăria suedeză la Riga, între 1645-1669”, sau de consilierul orașului, “Hans Dreiling, undeva în Livonia poloneză, destinat circulației locale și celei din Lituania poloneză”, pentru bibliografia acestor informații, vezi Sköld 1990, p. 195.

întrerupere. În **1650**, Dieta a revenit asupra hotărârii, permițând emiterea unor monede divizionare, din argint; **au fost permise și unele piese de un șiling, din cupru**²⁰. Măsura luată a provocat alte neplăceri Poloniei, monedele din argint dispărând rapid de pe piață, înlocuite fiind cu piesele devalorizate. Ca urmare, s-a hotărât reducerea cantității de argint din monedele de mică valoare, inițiativa aplicându-se doar un an (1654-1655). Războiul polono-suedez (care a durat până în 1660) a mărit însă și mai mult haosul monetar și răspândirea șilingilor devalorizați și falsificați. În 1657 Livonia a fost cucerită de ruși în urma războiului cu suedezi, iar Ioan Cazimir, retras la Opolie, a bătut acolo monede sileziene, care s-au adăugat celor aflate deja în circulație. În acest interval, s-au adăugat șilingii de Bradenburg și apoi de Prusia, emisiunile lui Friedrich Wilhelm (1648-1668) care, învins de suedezi, prin tratatul de la Königsberg (1656), a recunoscut ca suzeran, pentru ducatul de Prusia, pe regele suedez în locul celui polon. Relațiile comerciale cu Polonia, tradiționale, continuând, pe piața poloneză a pătruns o nouă cantitate uriașă de șilingi devalorizați și falsificați, brandenburghezi și prusieni. În acest timp atelierele poloneze ale Coroanei băteau monede de aur și argint, de valoare mare și medie, conform măsurilor de redresare din anii 1627, 1650, 1657, care aduceau noi pagube, deoarece erau scoase din țară și înlocuite cu noi serii de șilingi falsificați.

Având imperios nevoie de bani, în 1658, Coroana a urcat venitul cerut monetărilor la 150.000 zloți. Cerința s-a dovedit imposibilă, de aceea s-a hotărât arendarea atelierelor. Astfel, în 1658-1659, atelierele din Kracovia și Ujazdow au fost date unor monetari italieni, Paul de Bono și Titus Livius Boratini (primul pentru suma de 35.000 zloți)²¹ care, la început, au bătut monede mari de argint. Văzând că nu obțin veniturile scontate, **Boratini a propus baterea unor șilingi din cupru (sau argintați, deci o falsificare oficială !), începând din 1659**, pentru mărirea veniturilor Coroanei (care ridicase arenda la 50.000 zloți) și, poate, pentru dereglarea pieței externe (în special a celei suedeze)²². În atelierul Ujazdow, Boratini

---

²⁰ Prima piesă de acest fel a fost un solidus Polonia cu anul 1650, imprimat pe ambele fețe; toate monedele de acest tip s-au bătut în atelierul Bromberg; Hutten-Czapski, p. 251, nr. 1957.

²¹ Implicat în viața societății poloneze, Boratini se specializase în arta și tehnica monetară pe cheltuiala Coroanei, la Paris. A participat apoi, alături de Polonia, la războiul cu Suedia (1657), fiind înnobilit pentru contribuția sa; pentru mai multe detalii, vezi Țabrea 1938.

²² Vezi această ipoteză la Sköld 1991. Baterea monedelor din bronz nu ni se pare un

urma să bată șilingi de aramă în valoare nominală de 2 milioane de zloți (un milion pentru Coroană, un milion pentru Lituania). Ordonanța monetară din 1659 prevedea ca **șilingii să fie din aramă curată, trei la un gros, 150 la o grivnă**²³. Contractul era valabil până în 1661; se menționa ca, în cazul în care nu se finaliza baterea întregii cantități monetare la expirarea angajamentului, **șilingii puteau fi bătuți și după expirare, fără a se mai plăti arenda**²⁴.

Aceste inițiative nu au fost agreate de populație, Boratini fiind acuzat de nereguli. Ca urmare, **în 1661 a dispărut din Polonia, revenind în 1663, pentru aceleași activități**²⁵.

Și activitatea monetară a lui Istrate Dabija este neclară, acoperită de un văl de mister. Conform unor autori străini, între 1662-1663 Boratini, acuzat și poate alungat de polonezi, s-a aflat în Moldova, la curtea lui Istrate Dabija (1661-1665), care i-ar fi oferit adăpost²⁶, unde și-a continuat “afacerea”, falsificând în cantități impresionante șilingii polono-suedezi. Colaborarea cu Dabija a fost favorizată de nevoia acestuia de bani; trebuia să refacă “paguba” celor peste 200.000 taleri leu împrumutați de la cămătarii fanarioți pentru plata tronului, trebuia să facă față participării cu oaste alături de sultan la războaiele cu austriecii (pentru astfel de nevoi introdusesse și vădrăritul - impozitul pe podgorii). Participarea Moldovei la luptele Imperiului otoman împotriva Austriei, din anii 1663-1664, a fost un moment favorabil continuării colaborării cu Boratini și după întoarcerea acestuia în Polonia. Faptul că cea mai mare parte din aceste monede sunt bătute neglijent, cu reprezentări și legende de cele mai multe ori eronate, este o consecință a grabei în

---

lucru ieșit din comun, deoarece și în 1650 se acceptase emiterea unor șilingi de bronz; vezi *supra*.

²³ Țabrea 1938, p. 79. Arama venea din Silezia, Hamburg, Lübeck, sub formă de rondele de aramă gata pregătite, în butoiașe.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ Se consideră că în acest interval a lucrat în Moldova; Cf. Platbărzdîs 1968, p. 281, la Sköld 1990, p. 198.

²⁶ Cf. Platbărzdîs 1968, p. 281, la Sköld 1990, p. 198. S-au emis ipoteze cu privire la diverse dedesubturi care au stat la baza acestor falsuri: o politică întortocheată a Poloniei prin care ar fi lovit economic Suedia, sau o colaborare ascunsă a lui Boratini cu Suedia pentru prăbușirea pieței poloneze. Fără nimic precis, s-au speculat relațiile bune ale Moldovei cu Suedia într-un trecut foarte apropiat, Carol al X-lea Gustav, adresându-se prin diplomații săi “gospodarilor de peste Moldova și Valahia”, iar solii, soldați, negustori suedezi fiind atestați la jumătatea secolului al XVII-lea în ambele țări române. Vezi exemplul lui Paul Strasburgh, ambasadorul lui Gustav Adolf la sultanul Murad al IV-lea în trecere prin București la 1632, care a lăsat o interesantă relatare despre întrecerile ostășești care aveau loc de Bobotează în capitală; Ionnescu-Gion 1998, p. 509.

care au fost executate, cerută de dorința lui Boratini de a-și recupera rapid banii împrumutați Coroanei dar și de nevoia lui Dabija de a face față cheltuielilor țării și ale lui proprii.

După părerea noastră, guvernul polonez nu a protestat atunci, deoarece, conform înțelegerii din 1659, Boratini avea dreptul să bată șilingi până la terminarea cantității angajate. Privind astfel problema, este posibil ca reactivarea atelierului de la Suceava și orientarea lui spre emiterea șilingilor de aramă să fi fost inițiată și patronată de Boratini, care investise în această activitate în Polonia, nu-și scosese banii cheltuiți și avea dreptul legal, conform contractului, să emită cantitatea comandată fără plata arendei. Așa s-ar putea explica și numărul foarte mare de monede executate la Suceava dirijate spre Polonia, piața pentru care fusese angajat Boratini să emită monedele de aramă. Este posibil ca monedele cu numele lui Dabija să fi fost bătute de Boratini (sau sub supravegherea sa) în semn de mulțumire pentru “găzduirea” în atelierul domnesc de la Suceava, după cum puteau fi comandate de Dabija ca “plată” pentru atelierul pus la dispoziție; afacerea, dovedindu-se rentabilă, a continuat și după întoarcerea lui Boratini în Polonia.

Revenit în 1663 în Polonia, acesta a primit iar în arendă atelierul Ujazdow pentru baterea șilingilor în valoare nominală de 5 milioane de zloți dar, neputând face față doar cu acesta, a apelat și la alte ateliere (ne întrebăm dacă Boratini nu a apelat din nou la colaborarea cu Dabija). În 1665 și 1667 s-au închis atelierele unde se băteau șilingi, cu excepția celor de la Cracovia și Bydgoszcz, pentru ca Boratini să-și poată recupera creanța de 70.000 zloți datorată de Coroană. Deși contractul era încheiat până în 1669, s-a dispus închiderea atelierului în 1668, deși Boratini nu-și recuperase banii, căci în 1679 regele Ioan Sobieski îl autoriza să deschidă atelierul Cracovia și să bată monede până la încasarea datoriei. Și iarăși ne întrebăm dacă nu cumva Boratini a continuat baterea clandestină (poate între 1668 și 1679) a șilingilor falsificați și la Suceava unde, până în 1672 se știe sigur că au continuat falsificările²⁷.

În acest stadiu al cercetării și față de cele expuse mai sus, înclinăm spre ipoteza colaborării dintre Boratini și Dabija pentru baterea șilingilor de aramă spre recuperarea datoriilor pe care statul polonez le datora primului, începută în 1661 și continuată pe toată durata activității lui (și apoi a soției). Ni se pare o explicație

---

²⁷ Această activitate a continuat și după moartea sa (în 1682), fiind preluată de văduva lui în numele copiilor, până în 1687, deși nu se încasase întreaga datorie. Pe larg despre aceste aspecte la Țabrea 1938, p. 80-81, unde este menționată bibliografia străină aferentă.

plauzibilă pentru cantitatea enormă de monede, care necesita și materie primă pe măsură, dar și mână de lucru și posibilități de plasare a numerarului. Nu suntem convinși că aruncarea atâtor monede pe piața poloneză s-a făcut doar prin relațiile de comerț; o colaborare ca cea sugerată de noi ar fi rezolvat măcar în parte aceste probleme.

O problemă ridicată de aceste tezaure alcătuite din șilingi falsificați este proveniența și momentul pătrunderii lor în Muntenia. Întrucât data îngropării primelor două tezaure se situează în jurul anului 1654, monedele pot fi mai degrabă falsuri venite din Polonia sau alte țări învecinate, deoarece șilingii se bat la Suceava începând cu anul 1662. Momentul pătrunderii pieselor poate fi pus în legătură evenimentele din anii 1654-1657, în care a existat o colaborare politico-militară între domnitorul Țării Românești Constantin Șerban, principele transilvan Gh. Rákóczi al II-lea și domnul Moldovei Gheorghe Ștefan. Acesta din urmă a fost susținut de armatele celorlalți doi pentru a-și obține și consolida tronul în Moldova, spațiu unde șilingii erau în circulație de multă vreme. Prin urmare primele două tezaure au putut fi aduse de cei implicați în aceste acțiuni, îngropate în anii amintiți, tulburați de răzcoalele seimenilor (1654-1655), care au afectat mult Bucureștii și împrejurimile.

În ceea ce privește cele două monede din tezaurul descoperit într-un loc necunoscut din București, datat *post quem* 1662 (începutul activității monetare a domnitorului Dabija), puteau ajunge aici pe calea comerțului dintre cele două țări române, aduși de soldații moldoveni care se aflau în solda domnilor munteni care domneau, după vrerea turcilor, când în Moldova, când în Țara Românească, fiind ascunse în timpul sau după epidemiile de foamete și ciumă dintre 1658-1661, sau de teama năvălirilor turco-tătare de după, evenimente considerate cele mai cumplite din acest secol în toate cele trei țări române.

Cantitatea foarte mare de monede cunoscute sub numele de “falsuri Dabija” aflată în muzee, nu a fost încă studiată. Marile tezaure de acest fel - Darabani, Ciopleni, Suceava, nu au fost prelucrate științific. Nu putem aprecia dacă toate piesele sunt falsurile domnitorului moldovean, sau dacă sunt și monede falsificate în atelierele polono-suedeze. Până nu vom face o astfel de departajare ar fi mai bine să nu îi atribuim lui Dabija toată “răspunderea” pentru imensa cantitate de monedă falsă care a zguduit piața poloneză aproape jumătate de secol.

I. Tezaurul București – Str. Stindardului/1921

30 șilingi suedezi de aramă emisiuni Christina (1614-1632) și Gustav al II-lea Adolf (1632-1654).

II. Tezaurul București - Str. Căderea Bastiliei (fostă I.Gh. Duca)/1942

37 imitații după șilingi polono-suedezo-prusieni.

Imitație după solidus Ioan Cazimir (1648-1668), Lituania

1. Av. Legendă circulară: **IOA CAS DG.[-]OLL**. Monograma **KR** încoronată; cerc perlat exterior alcătuit din perle mari, cerc perlat interior din perle mici.

Rv. Legendă circulară: coroană **SOLIDUS ND LITIS**. Pogon/Călăreț șarjând spre stânga; sub cal floare de crin. Cerc perlat exterior alcătuit din perle mari, cerc perlat interior din perle mici.

AE, 0,38 g, 15 mm, descentrată, ștearsă; inv. MNIR 6405. Foto Av și Rv.

HC I, 2360, tip an 1652, pentru Lituania; MBR 1042 Av., 1049 Rv., var.

2. C.m.s.

Av. Legendă circulară: **IO [-] DG RPOLL**.

Rv. Legendă circulară: coroană **SOLIDVS ND LITIS**. Variantă pentru floarea de crin de sub cal.

AE, 0,22 g, 15 mm, foarte descentrată pe revers; inv. MNIR 6406.

HC I, 2360, tip an 1652 pentru Lituania; MBR 1042 Av., 1049 Rv., var.

3. C.m.s.

Av. Legendă circulară: **IO [-] DG·RPOLL**.

Rv. Legendă circulară: coroană **SOLID V SDLITIS**. Sub cal floare de crin ca la nr. 1.

AE, 0,30 g, 15,5×15 mm, foarte descentrată, tăiată neglijent; inv. MNIR 6407.

HC I, 2360, tip an 1652 pentru Lituania; MBR 1042 Av., 1049 Rv., var.

4. C.m.s.

Av. Legendă circulară: **IOACASDG RPOLL**.

Rv. Legendă circulară: **[-] N SOLTIS**. Sub cal floare de crin ștearsă, ilizibilă.

AE, 0,41 g, 15 mm, puțin descentrată; inv. MNIR 6479. Foto Av. și Rv.

HC I, 2360, tip an 1652 pentru Lituania; MBR 1042, 1044, 1048 var Av., 1049 var Rv.

5. C.m.s.

Av. Legendă circulară: [---] **RP** [---].

Rv. Legendă circulară: [----] **VS NDL** [---]. Sub cal floare de crin ca la nr. 1.

AE, 0,11 g, 14×11 mm, foarte deteriorată, cu perforații; inv. MNIR 4496.

HC I, 2360, tip an 1652 pentru Lituania; MBR 1037 tip general.

6. C.m.s.; fragmentară.

Av. Legendă circulară: coroană **IOACAS DGR POLL**.

Rv. Legendă circulară: **SOLI D V S N D LI** [---]. Sub cal floare de crin ca la nr. 1.

AE, 0,33 g, 15×13 mm, foarte deteriorată, cu perforații; inv. MNIR 6497.

HC I, 2360, tip an 1652 pentru Lituania; MBR 1037 tip general Av., 1050 tip general Rv.

7. C.m.s.; fragmentară; aversul foarte frumos.

Av. Legendă circulară: coroană **I** [---] **DGPOLL**.

Rv. Legendă circulară: coroană **SOLID V S N D LIT**. Globulă în centru; sub cal floare de crin ca la nr. 1.

AE, 0,40 g, 16×14 mm, foarte descentrată pe avers; inv. MNIR 6498.

HC I, 2360, tip an 1652 pentru Lituania; MBR 1037 tip general Av., 1050 tip general Rv.

8. C.m.s.; fragmentară.

Av. Legendă circulară: coroană [---] **OACAS DG RPOLL**.

Rv. Legendă circulară: [---] **VS** [---] **TI**. Sub cal floare de crin ca la nr. 1. Imprimat un fragment dintr-o altă monedă - **I** și cerc perlat.

AE, 0,21 g, 15 mm, foarte deteriorată, cu perforații și lipsuri în centrul monedei; inv. MNIR 6499.

HC I, 2360, tip an 1652 pentru Lituania; MBR 1037 tip general Av., 1050 tip general Rv.

9. C.m.s.; fragmentară.

Av. Legendă circulară: [---] **CA** [---] **DG R POLL**.

Rv. Legendă circulară: [---] **SOLI DVS ND** [---]. Sub cal floare de crin ca la nr. 1.

AE, 0,20 g, 15×13 mm, cu perforații; inv. MNIR 6501.

HC I, 2360, tip an 1652 pentru Lituania; MBR 1037 tip general Av., 1050 tip general Rv.

10. C.m.s.

Av. Legendă circulară: coroană **IOACASDG RPOLL**.

Rv. Legendă circulară: coroană **SOLID [---] NVSOLI [---]**. Sub cal floare de crin ca la nr. 1.

AE, 0,32 g, 15 mm, crăpată, rupturi pe margine; inv. MNIR 6505.

HC I, 2360, tip an 1652 pentru Lituania; MBR 1037 tip general Av., 1050 tip general Rv.

11. C.m.s.; fragmentară.

Av. Legendă circulară: [---]**OA [---] DG R POL**.

Rv. Legendă circulară: [---]**OLID [---] VS OL [---]**. Sub cal floare de crin ca la nr. 1.

AE, 0,21 g, 15×14 mm, ștearsă, aversul imprimată neglijent; inv. MNIR 6507.

HC I, 2360, tip an 1652 pentru Lituania; MBR 1037 tip general Av., 1050 tip general Rv.

12. C.m.s.; fragmentară.

Av. Legendă circulară: [---]**IOACASDGR POL [---]**.

Rv. Legendă circulară: [---]**I D V S N D LITI [---]**. Sub cal floare de crin ca la nr. 1.

AE, 0,20 g, 15×14 mm; inv. MNIR 6508.

HC I, 2360, tip an 1652 pentru Lituania; MBR 1037 tip general Av., 1050 tip general Rv.

13. C.m.s.; fragmentară; monograma de pe avers foarte frumoasă.

Av. Legendă circulară: [---]**IOACAS DG R POLL**.

Rv. Legendă circulară: [---]**I D V S N V [---]**. Sub cal floare de crin ilizibilă.

AE, 0,21 g, 15×14 mm, descentrată, cu mici perforații; inv. MNIR 6510.

HC I, 2360, tip an 1652 pentru Lituania; MBR 1037 tip general Av., 1050 tip general Rv.

14. C.m.s.; fragmentară.

Av. Legendă circulară: coroană **IOACA [---] D G R POLL**.

Rv. Legendă circulară: [---]**D V S [---] D LIT [---]**. Sub cal floare de crin ca la nr. 1.

AE, 0,19 g, 15×14 mm, foarte descentrată, tăiată neglijent; inv. MNIR 6514.

HC I, 2360, tip an 1652 pentru Lituania; MBR 1037 tip general Av., 1050 tip general Rv.

15. C.m.s.; fragment.

Av. Legendă circulară: coroană **IOACAS D G [---]**.

Rv. Legendă circulară: [---] **N D LITI** [---]. Sub cal floare de crin ca la nr. 1. Vizibil un fragment dintr-o monedă alăturată – **IT** și cerc perlat.

AE, 0,18 g, 15×14 mm; inv. MNIR 6515.

HC I, 2360, tip an 1652 pentru Lituania; MBR 1037 tip general Av., 1050 tip general Rv.

16. C.m.s.

Av. Legendă circulară: coroană **IOACAS DG R POLL**.

Rv. Legendă circulară: coroană **SOLID** [---] **S N V S DLITI**. Sub cal floare de crin ilizibilă.

AE, 0,37 g, 15,5×15 mm, perforată; inv. MNIR 6516. Foto Av. și Rv.

HC I, 2360, tip an 1652 pentru Lituania; MBR 1037 tip general Av., 1050 tip general Rv.

17. C.m.s.

Av. Legendă circulară: coroană **IOACASDGR POLL**.

Rv. Legendă circulară: [---] **D V S N D LITI** [---]. Sub cal floare de crin ca la nr. 1.

AE, 0,26 g, 15 mm, perforată, foarte descentrată, tăiată neglijent; inv. MNIR 6517.

HC I, 2360, tip an 1652 pentru Lituania; MBR 1037 tip general Av., 1050 tip general Rv.

18. C.m.s.; galvanoplastie ?

Av. Legendă circulară: coroană **SOLI** [---]L. Pogon/Călăreț spre stânga, aproape ilizibil.

Rv. Legendă circulară: coroană **SOLI** [---]L. Pogon/Călăreț spre stânga, aproape ilizibil.

AE, 0,84 g, 15,5 mm, perforată, foarte descentrată, tăiată neglijent; inv. MNIR 6552.

HC I, 2360, tip an 1652 pentru Lituania; MBR 1037 tip general Av., 1050 tip general Rv.

Imitație după solidus Christina (1622-1654), Riga

19. Av. Legendă circulară; coroană **СЯѸ ISTINA DG Ѹ SI**. Monograma reginei Christina. Cerc perlat exterior, cerc perlat interior.

Rv. Legendă circulară: ramură **SOLIDVS CIVI RIG 16**. Cheile orașului Riga. Cerc perlat exterior, cerc perlat interior.

AE, 0,21 g, 15 mm, descentrată; inv. MNIR 6444. Foto Av. și Rv.

HC II, 4391, tip an 1642, pentru Riga; MBR 872, 888, var. Av., 855 var. Rv.

20. C.m.s. ?; fragment ilizibil.

AE, 15x10 mm, inv. MNIR 6506.

21. Fragment.

Av. Legendă circulară: [---] **S FRID WIL** [---]**S RIP**. Vulturul Prusiei având pe piept **G**. Cerc perlat exterior.

Rv. Legendă circulară: clevă stânga/dreapta, între ele semicerc sus/jos **SOLIDV** [---]**SSALSS**. Monograma **WF**. Cerc perlat exterior.

AE, 0,26 g, 15,5×14 mm, cu perforații, inv. MNIR 6530.

HC II, 5454, tip an 1653, pentru Prusia, MBR 1069 tip general Av, 1071 tip general Rv.

22. C.m.s.

Av. Legendă circulară: **S· M A R** [---]. Vulturul Prusiei având pe piept **G**. Cerc perlat exterior.

Rv. Legendă circulară: clevă stânga/dreapta, între ele semicerc sus/jos **SOLI** [---] **VS FR** [---] **G**. Monograma **WF**. Cerc perlat exterior. Vizibil un foarte mic fragment din moneda vecină - cerc perlat.

AE, 0,41 g, 15,5×15 mm, ștearsă, descentrată, mai ales pe revers; inv. MNIR 6536.

HC II, 5454, tip an 1653, pentru Prusia, MBR 1067 tip general.

23. C.m.s.; fragment.

Av. Legendă circulară: [---] **D N ILL HMA RH** [---]**SRIP**. Vulturul Prusiei având pe piept **G**. Cerc perlat exterior.

Rv. Legendă circulară: clevă stânga/dreapta, între ele semicerc sus/jos [---] **SOLI** [---] **SSIP**. Monograma **WF**. Cerc perlat exterior.

AE, 0,17 g, 15×13 mm, perforată, inv. MNIR 6537.

HC II, 5454, tip an 1653, pentru Prusia, MBR 1069 tip general Av, 1071 tip general Rv.

24. C.m.s.

Av. Legendă circulară: coroană **FRID WILHMARH RS RIP**. Vulturul Prusiei având pe piept **G**. Cerc perlat exterior.

Rv. Legendă circulară: clevă stânga/dreapta, între ele semicerc sus/jos **SOLIDVSFR** √ **II SS II 65**. Monograma **WF**. Cerc perlat exterior.

AE, 0,46 g, 16×15,5 mm, foarte puțin descentrată pe avers, inv. MNIR 6538. Foto Av. și Rv.

HC II, 5454, tip an 1653, pentru Prusia, MBR 1069 tip general Av, 1071 tip general Rv.

25. C.m.s.

Av. Legendă circulară: [---] **FRIDVIL** [---] **MARHRS RIP**. Vulturul Prusiei având pe piept **G**. Cerc perlat exterior.

Rv. Legendă circulară: clevă stânga/dreapta, între ele semicerc sus/jos **SOLIDVS FR** [---] **SS II 65**. Monograma **WF**. Cerc perlat exterior.

AE, 0,45 g, 15,5×14 mm, descentrată, tăiat din margine, inv. MNIR 6539.

HC II, 5454, tip an 1653, pentru Prusia, MBR 1069 tip general Av, 1071 tip general Rv.

26. C.m.s.

Av. Legendă circulară: • **FRID** [---] **MARHRS RIP**. Vulturul Prusiei având pe piept **G**. Cerc perlat exterior.

Rv. Legendă circulară: [---] **OLIDVS FR** clevă [---] **II 6**[---]. Monograma **WF**. Cerc perlat exterior.

AE, 0,22 g, 16×15 mm, deteriorată, cu perforații, foarte puțin descentrată, inv. MNIR 6540.

HC II, 5454, tip an 1653, pentru Prusia, MBR 1069 tip general Av, 1071 tip general Rv.

27. C.m.s.

Av. Legendă circulară: [---] **FRIDVILHM** [---] **SRIP**. Vulturul Prusiei având pe piept **G**. Cerc perlat exterior.

Rv. Legendă circulară: [---] **SOLI** [---] **S II** [---]. Monograma **WF**. Cerc perlat exterior.

AE, 0,30 g, 15,5×14 mm, ștearsă, tăiat foarte puțin din margine, inv. MNIR 6541.

HC II, 5454, tip an 1653, pentru Prusia, MBR 1069 tip general Av, 1071 tip general Rv.

28. C.m.s.

Av. Legendă circulară: coroană **FRIDV** [---] **SRIP**. Vulturul Prusiei având pe piept **G**. Cerc perlat exterior.

Rv. Legendă circulară: clevă stânga/dreapta, între ele semicerc sus/jos **SOLIDV** [---] **SSI I65**. Monograma **WF**. Cerc perlat exterior.

AE, 0,42 g, 15,5×15 mm, ștearsă, inv. MNIR 6542.

HC II, 5454, tip an 1653, pentru Prusia, MBR 1069 tip general Av, 1071 tip general Rv.

29. C.m.s.

Av. Legendă circulară: [---] **FRIDVIL MA** [---]. Vulturul Prusiei având pe piept **G**. Cerc perlat exterior.

Rv. Legendă circulară: [---] **SOL** [---] **SFR** [---] **II I65**. Monograma **WF**. Cerc perlat exterior.

AE, 0,27 g, 15 mm, descentrată, foarte ștearsă, inv. MNIR 6543.

HC II, 5454, tip an 1653, pentru Prusia, MBR 1069 tip general Av, 1071 tip general Rv.

30. C.m.s.; fragmentară.

Av. Legendă circulară: [---] **VILHMAR HRS RIP**. Vulturul Prusiei având pe piept **G**. Cerc perlat exterior.

Rv. Legendă circulară: [---] **SOLIDVS** [---] **SSI** [---]. Monograma **WF**. Cerc perlat exterior.

AE, 0,42 g, 15,5×14,5 mm, descentrată, inv. MNIR 6544. Foto Av. și Rv.

HC II, 5454, tip an 1653, pentru Prusia, MBR 1069 tip general Av, 1071 tip general Rv.

31. C.m.s.; fragmentară.

Av. Legendă circulară: [---] **RIDNIL HM** [---] **HR** [---]. Vulturul Prusiei având pe piept **G**. Cerc perlat exterior.

Rv. Legendă circulară: [---] **O** [---] **DV** [---] **ISS II 65**. Monograma **WF**. Cerc perlat exterior.

AE, 0,23 g, 15×14 mm, inv. MNIR 6545. Foto Av. și Rv.

HC II, 5454, tip an 1653, pentru Prusia, MBR 1069 tip general Av, 1071 tip general Rv.

32. C.m.s.; fragment.

Av. Legendă circulară: [---] **ID** [---] **L** [---] **MAR** [---]. Vulturul Prusiei având pe piept **G**. Cerc perlat exterior.

Rv. Legendă circulară: [---] **SOLI** [---] **VSF** [---] **I 65**. Monograma **WF**. Cerc perlat exterior.

AE, 0,22 g, 15×14,5 mm, foarte ștearsă, mai ales pe avers, inv. MNIR 6546.

HC II, 5454, tip an 1563, pentru Prusia, MBR 1069 tip general Av, 1071 tip general Rv.

33. C.m.s.

Av. Legendă circulară: coroană **FRIDVILHM ARH RS RIP**. Vulturul Prusiei având pe piept **G**. Cerc perlat exterior.

Rv. Legendă circulară: clevă stânga/dreapta, între ele semicerc sus/jos **SOLIDVSF** [---] **SSI I 65**. Monograma **WF**. Cerc perlat exterior.

AE, 0,49 g, 15 mm, foarte descentrată, inv. MNIR 6547.

HC II, 5454, tip an 1653, pentru Prusia, MBR 1069 tip general Av, 1071 tip general Rv.

34. C.m.s.

Av. Legendă circulară: coroană **FRIDVILHMARHRS RIP**. Vulturul Prusiei având pe piept **G**. Cerc perlat exterior.

Rv. Legendă circulară: clevă stânga/dreapta, între ele semicerc sus/jos **SOLIDV** [---] **FR II 65**. Monograma **WF**. Cerc perlat exterior.

AE, 0,51 g, 15,5×15 mm, foarte descentrată, inv. MNIR 6548.

HC II, 5454, tip an 1653, pentru Prusia, MBR 1069 tip general Av, 1071 tip general Rv.

35. C.m.s.; fragment.

Av. Legendă circulară: [---] **FRIDVILH**[---]. Vulturul Prusiei având pe piept **G**. Cerc perlat exterior.

Rv. Legendă circulară: [---] **SS II 65**. Monograma **WF**. Cerc perlat exterior.

AE, 0,20 g, 14,5×10,5 mm, inv. MNIR 6549.

HC II, 5454, tip an 1653, pentru Prusia, MBR 1069 tip general Av, 1071 tip general Rv.

36. C.m.s.

Av. Legendă circulară: coroană **FRIDVIL** [---] **A** [---] **RSRIP**. Vulturul Prusiei având pe piept **G**. Cerc perlat exterior.

Rv. Legendă circulară: clevă stânga/dreapta, între ele semicerc sus/jos **SOLIDVS** [---] **SS** [---]. Monograma **WF**. Cerc perlat exterior.

AE, 0,34 g, 15 mm, perforată, inv. MNIR 6551.

HC II, 5454, tip an 1653, pentru Prusia, MBR 1069 tip general Av, 1071 tip general Rv.

37. C.m.s.; fragmentară.

Av. Legendă circulară: coroană **FRIDVIL** [---] **MA** [---]. Vulturul Prusiei având pe piept **G**. Cerc perlat exterior.

Rv. Legendă circulară: clevă stânga/dreapta, între ele semicerc sus/jos **SOLI** [---] **SFR** [---] **SS II 65**. Monograma **WF**. Cerc perlat exterior.

AE, 0,25 g, 15,5×15 mm, descentrată, perforată, inv. MNIR 6554.

Foto Av. și Rv.

HC II, 5454, tip an 1653, pentru Prusia, MBR 1069 tip general Av, 1071 tip general Rv.

III. Tezaurul București/loc necunoscut

Dabija (1661-1666)

Suceava (1662-1666)

Solidus/siling/șalău

38. Av. Domnitorul călare spre dreapta, cu capul descoperit, fără barbă, fără semn monetar sub cal; globulă în centru.

Rv. Monograma **V** cu punct în centru.

Av. coroană **DM**[-----]**IRAT V·V**; cerc perlat exterior.

Rv. ✧**SOLIDVS**[----]**DM 168**.

AE, ↑ 0,60 g, 16 mm, foarte descentrată, inv. MNIR 32823. Foto Av. și Rv.

MBR 828/tip III.

39. Av. Domnitorul călare spre dreapta, cu capul descoperit, cu barbă, sub cal cap de bour.

Rv. Monograma **C** cu punct între brațe; central o monogramă mai mică - **C**.

Av. coroană **IOHAN ISTRI|---|ORVV**

Rv. **|--IDVS CIVIM|-|16|-|**

AE, ↑ 0,50 g, 15x16 mm, foarte descentrată, ușoară dublă frapă la legenda de pe avers, inv. MNIR 32822. Foto Av. și Rv.

MBR 834 pentru monogramă; 835 pentru legendă; tip III

Bibliografie

- Clain 1934   Valdemar Clain, Variante noi de «șalăi», **CNA**, X, 1934, p. 18-23.
- Gane 1972   C. Gane, *Trecute vieți de doamne și domnițe*, II, Iași, 1972.
- Hutten-Czapski 1957   E. Hutten-Czapski, *Catalogue de la Collection des Médailles et monnaies polonaises*, vol. I-II, Graz, 1957.
- Ionnescu-Gion 1998   G.I. Ionnescu-Gion, *Istoria Bucureștilor*, Ed. a II-a, București, 1998.
- Iliescu 1942   O. Iliescu, Întunirile Societății Numismatice Române, **CNA**, XVI, 1942, nr. 121-122, p. 77-80.
- Iliescu 1960   O. Iliescu, “Solidi Valahici vulgo Dumnicze”, **SCN**, 3, 1960, p. 311-322.
- Iorga 1905-1906   N. Iorga, Cu privire la banul lui Istrate Dabija, **ARMSI**, S II, t. 27, 1905-1906, p. 506-508.
- Mătasă 1955   C-tin Mătasă, Șantierul arheologic Piatra Neamț, **SCIV**, VI, 1955, nr. 3-4, p. 823-837.
- MBR   Buzdugan, G., Luchian, O., Oprescu, Ctin. C., *Monede și bancnote românești*, București, 1977.
- Moisil 1914   C-tin Moisil, Monete și tezaure monetare găsite în România și în ținuturile românești învecinate (vechiul teritoriu geto-dac), **BSNR**, XI, 1914, nr. 22, p. 56-57.
- Moisil 1915   C-tin Moisil, Bănăria lui Dabija-Vodă, **BSNR**, 12, 1915, nr. 24, p. 53-79.
- Moisil 1926   C-tin Moisil, Noi descoperiri monetare în România, **BSNR**, XXI, 1926, nr. 57-58, p. 17-18.
- Mikolajczyk 1979   A. Mikolajczyk, *Rewczja cachunków T.I. Boratinieco 1661 I 1662*, Polish numismatic News, 3, Warszawa, 1979.
- Panaiteescu 1933-1934   P.P. Panaiteescu, Date noi despre falsificări de monete polone în Moldova, **BSNR**, XXVII-XXVIII, 1933-1934, nr.

- 81-82, p.129-132.
- Pârvan 2002 Katiușa Pârvan, Un tezaur de secol XVII descoperit în București pe strada Baicului, **CAB**, 5, 2002, p. 126-152.
- Pârvan 2003 Katiușa Pârvan, O monedă italiană rară de aur descoperită la Călugăreni, jud. Giurgiu, **CN**, VIII, 2003, p. 323-333.
- Pârvan 2004 Katiușa Pârvan, *Un tezaur de groși de la Bogdan al III-lea descoperit la Iași*, Anuarul Chișinău (sub tipar).
- Platbärzdis 1968 A. Platbärzdis, *Die königlich schwedische Münze in Livland. Das Münzwesen 1621-1710*, Stockholm, 1968.
- Rosetti 1935-1942 Dinu V. Rosetti, Bănăria dela Snagov, **BSNR**, 29-36, 1935-1942, nr. 83-90, p. 150-152.
- Severeanu 1923 G. Severeanu, Monetele lui Dabija Vodă (1661-1665) și ale lui Mihnea Vodă Radu (1658-1660), **BSNR**, 48, 1923, p. 103-109.
- Sion 1914 G. Sion, Monete suedeze falsificate în monetăria din Suceava, **BSNR**, 11, 1914, nr. 22, p. 49-55.
- Sköld 1990 Hans E. Sköld, Activitatea monetăriei de la Suceava în timpul lui Dabija-Vodă, **CN**, 5, 1990, p. 189-212.
- Stoide 1964 C-tin. Stoide, Însemnări despre meșterii și bănăria lui Eustatie Dabija vodă, **AIIAI**, 1, 1964, p. 145-154.
- Știrbu 1980 Constanța Știrbu, *Effigies conventionelles et effigies-portraités dans l'art monétaire de la Valachie et de la Moldavie, du XIVe au XVIIIe siècle*, La numismatique, source de l'histoire, de l'art et de l'histoire des idées, Bucarest, 1980, p. 75-87.
- Țabrea 1938 I. Țabrea, Originea și activitatea monetăriei lui Dabija-Vodă din Suceava, **CNA**, XIII, 1938, nr. 112, p. 69-89.
- Wahlstedt 1928 A. Wahlstedt, Om svensk-baltiska solidi, praglade I Siczava, **Numismatiska medelanden**, 23, Stockholm, 1928.

Résumé

L'auteur présente trois trésors de faux monnaies - des solidi polono-suédois, découverts à Bucarest: I. le trésor "Bucarest - rue Stindardului", de l'année 1921: 30 imitations d'après les solidi du type Gustav II Adolf (1614-1632) et Christina (1632-1654); II. le trésor "Bucarest - rue Căderea Bastiliei" de l'année 1942, qui a fait partie de la Collection Saint Georges: 37 imitations d'après le solidus du type Jean Casimir (18 ex. frappés en 1653 pour la Lituanie), Christina (deux émissions de 1642 pour Riga) et Friedrich Guillaume (17 émissions pour la Prusse); III. deux solidi avec le nom de Dabija qui font partie du trésor "Bucarest – lieu inconnu"; ces deux pièces sont frappées par le prince moldave Eustache Dabija dans l'atelier de Suceava, après 1662.

Les deux premiers trésors contiennent de faux solidi frappés, probablement, en Pologne. Toutes les monnaies sont mal frappées, en cuivre.

Les trésors sont importants parce qu'ils attestent la circulation de ces monnaies dans la Valachie, par l'intermédiaire du commerce du sel, peut être, ou par le mercenariat.

Explication des figures

Pl. 1. Des faux Dabija du type "solidus frappé par Jean Casimir pour la Lituanie" du trésor de Bucarest, rue Căderea Bastiliei, droit et revers (*cat. 1, 4, 16*); des faux Dabija du type "solidus frappé par Christina pour Riga" trésor de Bucarest, rue Căderea Bastiliei, droit et revers (*cat. 19*).

Pl. 2. Des faux Dabija du type "solidus frappé par Friedrich Guillaume pour la Prusse" trésor de Bucarest, la rue Căderea Bastiliei, droit et revers (*cat. 24, 30, 31, 37*).

Pl. 3. Des solidus frappés par Eustache Dabija du trésor de Bucarest - lieu inconnu, droit et revers (*cat. 38, 39*).

Cat. 1

Cat. 4

Cat. 16

Cat. 19

**Planșa 1. Imitații după solidus Ioan Casimir (1, 4, 16)
și Christina (19)**

Cat. 24

Cat. 30

Cat. 31

Cat. 37

Planşa 2. Imitații după solidus Friedrich Wilhelm
(24, 30, 31, 37)

Cat. 38

Cat. 39

Planşa 3. Şalăi / şilingi originali Istrate Dabija
(38, 39)